

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на тема:

„Екологична епидемиология на листерийната инфекция в България“

на

Д-Р Светла Михова Станева

за присъждане на образователната и научната степен „доктор“

в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт,

професионално направление 7.1.Медицина,

научна специалност „Епидемиология “

От

доц. д-р **Николина Колева Вълканова д.м.**, с код на научната специалност 03.01.29, определена за външен член на Научното жури, със Заповед за отчисляване с право на защита № Р-109-343/0910.2019

на проф. д-р **Красимир Иванов д.м.н.**, ректор на МУ-Варна

Документите в процедурата са представени според изискванията на МУ-Варна. Не са установени процедурни нарушения.

Биографични данни и кариерно развитие

Д-р Светла Михова Станева родена на 15.05.1959г. година в с.Дъскотна обл. Бургас. Завършва висше образование „медицина“ във Висш медицински институт Варна през 1983 година. Започва работа като ординатор през 1984-1985г. в Общинска болница Айтос. От 17.08.1987 до 2004 година работи като ординатор в ХЕИ Варна, след което заема ръководни длъжности в РИОКОЗ и РЗИ –Директор дирекция „Надзор на заразните болести“, зам.директор и директор до 23.06 2015 г. От 9.09.2015 до сега работи в МУ Варна като асистент в катедра „Хигиена и епидемиология“. Притежава голям опит в организацията на държавния здравен контрол на територията на областта: ръководи профилактичните

програми за превенция и контрол на социално значимите болести ,борбата със заразните и паразитни болести, СПИН и полово предавани болести, инфекциите, свързани с медицинското обслужване в лечебните заведения .

Организира и контролира здравно образователните дейности в организирани детски и ученически колективи и такива сред населението.

Придобива специалност по Епидемиология през 1991 година и магистратура по Обществено здраве през 2009 година. Преминала е много специализирани курсове към НЦЗПБ, докторантско училище, езикови и компютърна грамотност.

Редовно участва в научни форуми ,обществени прояви, свързани с борбата със заразните болести и структурни реформи в държавния здравен контрол. Владее базово английски, френски и високо ниво руски език и има много добра компютърна грамотност.

Актуалността на проблема

Темата на дисертационния труд е дисертабилна и съвременна.

Трудът е израз на и научните търсения на д-р Станева върху значението на Екологичната епидемиология, която изследва особеностите на взаимодействието на микро и макроорганизмите в сложни паразитарни цикли, протичащи в условията на променящата се екологична и социална среда. Натрупаните знания дават информация за хранителните нива и енергийни потоци, обединени в трофично-динамична концепция за екологията, ползваща съвременни изследователски методи. Темата е актуална, с дълга история и много динамика в познанието и практиката. Научните търсения на дисертантката са ценни с анализиране на промените в климата, икономическото развитие, социално-битовите условия на живот и промени в основните характеристики на механизма на предаване на листериозата при хората. В този аспект определяме като съществена страна на човешкия организъм за клинична изява на листерийната

инфекция. Липсата на изследването на екосистемата микро-макро организъм в България, предразполагащите фактори от епидемиологични изследвания върху листериозата, налагат комплексното изучаване и оценка на паразитарния цикъл, с цел предлагане на система от дейности за усъвършенстване на епидемиологичния надзор и контрол.

Структура на дисертационния труд

Представеният ми за рецензия труд е напълно завършен и оформен в размер на 202 страници, от които , 36 стр. литературни източници, изводи - 3 стр, 2 стр. справка за приносите. Фигури 29 бр., таблици 8бр., 1 стр. списък на публикациите, въведение - 3 стр., литературен обзор 35стр., цел и задачи, материал и методи 5 стр., собствени проучвания-49 стр.

Заглавието отразява същността на работата.

Литературен обзор

Обзорът дава съвременна ,задълбочена информация по проблема на листериозата в света и страната .Обсъжда проблемите на екологията като наука и еколого епидемиологичната характеристика на инфекциите със сапронозен цикъл на развитие, каквато е листериозата.

Разглежда зоонозния цикъл, множествения механизъм на заразяване, факторите за разпространение на инфекцията в съвременните социално - икономически условия в света и страната, основните системи на епидемиологичния надзор и контрол. Пълен преглед и визия на съвременната структура на световно ниво. Литературата в по голямата си част е от последните години, което показва широката информираност на авторката по проблема .

Изведените изводи дават основа за целеполагане на дисертационния труд.

Цел и задачи на дисертационния труд

Целта е добре формулирана и отразява същността на дисертационния труд с разработени 7 задачи: Проучване на екологичната епидемиология на листерийната инфекция в България и предлагане на модел за надзор и контрол на заболяването.

В шест хипотези се допуска ,че съществуват неизяснени проблеми в разпространението и надзора на листериозата в страната, засягане на рискови групи ,при които не са провеждани профилактични мерки, както и недостатъчна лабораторна диагностика, в условията на променено хранене на населението с готови храни, полуфабрикати и др . който производствен цикъл гарантира високо качество на продукта от “фермата до вилцата” .

Методология на проучването :

Използваният инструментариум е подчинен на спецификата на обработваната информация. Широк кръг количествени и качествени методи като основно те са на епидемиологични, статистически, графични, теоретичен, документален, социологически. При обработка на данните не е използван софтуерен статистически пакет IBM SPSS Windows, v.20.0.

Резултати и обсъждане:

Извършена е значителна по обем и разнообразна по характер експериментална работа. Получените резултати и тяхното обсъждане следват стриктно поставените задачи.

Диагностика на листериозата в Р България, определението и формите на проява в България. В съвременните условия не е достатъчно да се поставим диагноза на болния от листериоза и да го лекуваме. Важно е да се изследват всички предпоставки и фактори осигуряващи еколога – епидемиологичния цикъл на листерийната инфекция с цел съставяне и

прилагане на ефективни противоепидемични мерки. Установени продукти, най-благоприятни за развитие на листерии се оказват нарязаните пъпеш и вътрешността на авокадо, докато при зрели маслини рискът е минимален. Изследван е и риска от кръстосана контаминация за студено пушените рибни филета. Установено е, че топлинната обработка и добавянето на определени подправки може да редуцира значително броя. В последните години все повече се предлагат готови за консумация, нарязани плодове и зеленчуци. Ако те са нарязани има по голям риск от контаминация. Разглеждат се основните принципи на еколого-епидемиологичната характеристика и мерки. Динамиката на епидемичния процес при листериоза в РБългария за периода 1999-2018 година показва, показва трайна тенденция към увеличаване броя на заболялите в РБългария и корелира с тенденцията на епидемичния процес в света и Европа. Листерията е сред заразните болести с най-висок леталитет - до 60% през 2014 година, когато този показател за всички заразни болести, регистрирани в България е 0,15%. Натрупаните много нови данни за съвременните особености на епидемичния процес при листерийната инфекция, изискват актуализиране на епидемиологичната диагностика, като и пространствен еколого-епидемиологичен анализ на особеностите на листериозата в РБългария, медицинските и социални аспекти. Аналитична интерпретация и оценка на фактори от околната среда с епидемиологично значение за листериозата показва ролята на различните хранители продукти в поддържане на епидемичния процес при листериозата. Изключителните адаптивни механизми на *Listeria monocytogenes* ѝ осигуряват добри възможности за оцеляване и дори размножаване в широк температурен диапазон, различна киселинност на средата, образуване на развитие на *Listeria monocytogenes*. Листерията придобива характер на сапроноза, биофилм, кръстосана контаминация на съоръжения в хранителни обекти и независимост от епизоотичния като

между тях остава сапрофитният цикъл на проявата- хранителни продукти. Проучванията показват, че сърцевина може да бъде колонизирана по-лесно от патогенни бактерии, отколкото целите плодове и зеленчуци. Установено е, че нарязани ябълки и пъпеши, съхранявани при 10 градуса С за 7 дни, са много по-често контаминирани с *L. Monocytogenes*. Търсят се технологични решения за намаляване риска за кръстосана контаминация на тези храни и ограничаване вероятността да служат като фактор на заразяване сурови. Пораждат се опасения за безопасността на храните. Млечните продукти (сирене, кашкавал), закупени в нарязано състояние, също могат да бъдат замърсени с *L. Monocytogenes*, попадналите листерии по рибните храни, консумирани без термична обработка се срещат често.

Оценявам високо представения Собствен пространствен модел за **надзор на листериозата**, съобразен със съвременните особености на **при диагностика**, лечение и протиепидемични мерки при листерийната инфекция, епизоотичния и епидемичен процес. Разработването на нов пространствен модел на листерийната инфекция, който да отразява повече възможности за предаване на инфекцията представлява принос в епидемиологична практика, който показва връзката между епидемичния и епизоотичния процес и отчита сапронозния цикъл на разпространението на инфекцията. Съчетан с предлагане на нов вариант на карта за епидемиологично проучване, която да отчита установените пропуски в досега действаща карта допълва алгоритъма за поведение.

Дисертационният труд е написан на добър език по отношение на терминологията. Частта „Собствени проучвания“ изработени прецизно, с голям демонстративен ефект. Оценявам високо изработената лично от нея анкетна карта, в които са посочени точно особеностите на храненето на проучваните контингенти, с което е допълнен алгоритъма и е надградена системата за епидемиологичен надзор на листериозата за област Варна.

Изводи, приноси, заключение

Формулираните препоръки и приноси на дисертационния труд са направени на базата на собствените данни от научното проучване.

Обсъждането на резултатите е направено компетентно, задълбочено и изчерпателно. Резултатите са представени по отделните проучвания, а в обширната и задълбочена дискусия са поставени на общо обсъждане в контекста на международни и наши изследвания, анализирани и съпоставени с данните от литературата, което е доказателство за отлично познаване на проблема. Д-р Станева е формулирала изводи на всяка от задачите номер 2- 9броя извода ,номер 3-12 броя извода, номер 4 - 4 броя, номер 5 – 4 броя и обобщени такива 15 броя, които са в формулирани, в съответствие с получените научни данни.

Изразявам съгласие със самооценката на приносите в три групи - приноси с оригинален характер- 4 броя, приноси обогатяващи съществуващите научни знания - 4 броя, приноси с научно - приложен характер - 4 броя .

Заключение:

Широкомащабно проучване на важен неразработен проблем в нашата страна и област Варна, актуален за осъществяване на епидемиологична практика при борбата с листерийната инфекция. Показва етапите и стъпки за надзор и контрол за оказване на подкрепа и грижи, насочени към управление на здравословния начин на живот, консумацията на гарантирани хранителни продукти в търговската мрежа и борбата със заразните болести. Проучени са и формулирани основните принципни позиции на еколого - епидемиологичната диагностика при листериозата като сапронозна инфекция, задълбочено пространствено еколого-епидемиологично изследване на листерийната инфекция и формулирани основните принципни позиции на надзор и контрол на листериозата.

Мониторингът над листерийната инфекция се изгражда чрез специализирани управленски и експертни структури за лабораторно изследване на рисковите храни, работната среда, системи за бързо съобщаване на резултатите и предотвратяване разпространението на *Listeria monocytogenes*

Авторефератът отразява напълно съдържанието на дисертационния труд, в който са посочени различните направления на собствените разработки. Предложения собствен пространствен еколого -епидемиологичен модел на надзор на листериозата е основна част от него.

Във връзка с труда са направени 3 пълнотекстови публикации и докладвани 3 научни съобщения на конгреси и конференции, одобрени за публикация. Данните категорично потвърждават необходимостта от приложение на разработените от ас. Д-р Станева, подходи за оптимизиране на дейностите.

Пропорьки:

1. Да се включи в заключението извод за хипотезите на работата, които са потвърдени: Данните за епидемиологичните и екологични аспекти на листерийната инфекция в България са оскъдни, без пряка обусловеност от эпизоотичния процес, реализиран чрез множествен механизъм, със сапронозен характер и основен фактор на заразяване –храни, особено за рискови групи– бременни, новородени и възрастни хора с имунен дефицит.

Лични впечатления

Познавам асистент д-р Станева от 1987 година от работа и в ХЕИ, РИОКОЗ, РЗИ повече от 30 години като човек посветен на профилактичната медицина ,който освен специалност по епидемиология, придоби и такава по общественото здраве. В цялостната си трудова и научно

преподавателска дейност провежда политиката на държавата за профилактика на болестите и превенция на здравето във Варненска област и като консултант за Североизточна България. Ценя високо нейната откровеност, точност и задълбоченост, трудолюбие и спокойствие, което умее да предаде на околните, при създадени извънредни епидемиологични и организационни проблеми в здравния контрол. Изключителната ѝ задълбоченост в изследователската дейност и увереност в собствените сили помогна да се справи сама с предизвикателствата на избраната тема на дисертационния труд, свързан с проблем важен за окръга, но недостатъчно разработен в нашата страна.

Заклучение

Представеният дисертационен труд е на актуална тема, разработен е с комплексен подход на много добро методично ниво. Резултатите са обсъдени в широк контекст на международни и наши проучвания.

Въз основа на цялостната оценка на предоставената ми документация считам, че д-р Станева, покрива напълно изискванията на Закона за развитие на академични състав в Република България, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав в Медицински университет - Варна. Давам положителния си вот за присъждане на асистент д-р Станева на образователната и научна степен „доктор” в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.1.Медицина, научна специалност „Епидемиология“

16.11.2019г.

Гр.Варна

Изготвил становището:

Доц. д-р Николина Вълканова, д.м

